Programm

des

Progymnasiums und der höheren Töchterschule

zu

Demmin

für das Schuljahr 1859 — 1860,

womit

zu der öffentlichen Prüfung der Schüler,

Donnerstag, den 29. März Vormittags von 9 bis 1 und Nachmittags von 3 bis 5 Uhr,

die vorgesetzten Behörden, die Eltern der Schüler und alle Freunde des Schulwesens

ehrerbietigst einladet

der Director Schmeckebier.

Voran geht eine Abhandlung des Herrn Prorector Dr. Ludwig Schmidt:

De glossematum in Aeschyli fabulis ambitu.

Demmin, 1860.

Druck von W. Gesellius.

Ga 9.812.12

Constantius fund

De glossematum in Aeschyli fabulis ambitu.

Plurimae quum sunt caussae quibus effectum sit, ut Aeschyli fabulae turpissimis vitiis inquinatae ad nostram aetatem pervenerint, tum unum corruptelae genus latissime serpsisse constat, quod non calami lapsibus ortum est, sed perversa librariorum vel incuria vel industria, ea quae interpretationis causa ab hominibus doctis adscripta erant ipsis poetae verbis admiscentium. Et diu fuit quum qui ad Aeschyli fabulas emendandas accederent ad hoc interpolationis genus minus adtenderent, quamquam inter antiquiores Auratus, Toupius, Canterus, Heathius, inter recentiores Bambergerus et Franzius nonnulla feliciter indagarunt. Hermanni demum divinum ingenium turpia illa menda ex Aeschyli tragoediis magnam partem sustulit. Multa tamen esse constat quae vir immortaliter de nobilissimo poeta meritus posterorum curis reliquerit perficienda; etiam glossemata non pauca intacta mansisse eorum commentationes probaverunt qui nobili certamine post Hermanni obitum iu Aeschyli fabulis emendandis operam navaverunt. Itaque Aeschyli amatoribus non ingratum nos facturos esse speramus, si omnes eos locos recensendo qui eam suspicionem movent disquiramus, ubi sine ulla dubitatione id interpolationis genus sit agnoscendum; non paucos exstare locos apparebit qui vel dubitationem moveant vel vindicandi sint ab ejusmodi suspicionibus. Ut enim fieri solet, hac quoque in re virorum quorundam doctorum industriam haud raro nimium molitam esse arbitramur. Ceterum, ne eos fines transgrediar quibus scholasticae commentationes coercentur, unius codicis Medicei ratione habita disquisitionem instituam; iis tamen locis ubi codicis Medicei lectionibus destituti sumus (Agamemm. v. 295—1026, 1118 ad fin. usque) etiam Farnesiani et Florentini lectiones in disceptationem vocabo. Quodsi non omnium eorum rationem habui quae a viris doctis hoc in genere

disputata sunt, eos qui haec lecturi sunt, id mihi non vitio habituros esse spero, quoniam non eadem nostrae scholae est conditio quae solet esse ceterarum. Nam subsidia philologica bibliothecae scholasticae paene sunt nulla; annalium autem eruditorum aditus nobis prorsus interclusus est. Itaque fieri potuit, ut in ea quae in peregrinationibus mihi enotaverim, ubi largiora suppeditabant literarum subsidia, errores irrepserint vel calami vel memoriae; eos, si qui sunt, nunc corrigere non est in promptu. Iis vero quorum singularem liberalitatem atque humanitatem expertus sum, Schoemanno et G. Ahlwardtio, quibus bibliothecae Gryphiswaldensis cura commissa est, etiam atque etiam gratias ago.

Caput I.

§. 1,

Ac primum quidem, si quis librorum manuscriptorum vestigia tam anxie premenda esse censeat ut operam ei perdere videantur qui hoc interpolationis genus vel indagare studeant vel emendare, ad eum refellendum peropportune accidit, ut tribus in locis diserta grammaticorum testimonia lectiones genuinas servantium ad nostra tempora pervenerint. *Eorum unus etiam in Mediceo interpolatus exstat (Agam. v. 267 *ἀπ᾽ ἀγγέλου πυρὸς* pro *ἀπ᾽ ἀγγάρου πυρὸς*. cf. Hermanni adnotationem, quem in versuum numero significando sequimur), duo iu Farnesiano et Florentino (Agam. v. 655, ubi Toupius ex Hesychii lexico restituit *χλωρόν τε καὶ βλέποντα* pro librorum lectione *καὶ ζῶντα καὶ βλέποντα,* Agamemn. v. 1242, ubi G. Dindorfius scribendum esse docuit *ἄραρε γάρτις ὅρκος ἐκ θεῶν μέγας* pro iis quae in libris leguntur *ὠμόμοται γὰρ ὅρκος ἐκ θεῶν μέγας*). Ceterum nihil est caussae, cur etiam v. 276 quod libri praebent *ἀγγέλου μέρος* mutemus; versu 274 fortasse scribendum esse *παρηγγάρευσε* pro *παραγγείλασα* infra videbimus. Etiam Hesychii verba *γαῖα κόνις, ἡ γῆ* ad Septem fabulae versum 717 (*καὶ χθονία κόνις πίῃ*), qui mètrico vitio laborat, rèferenda esse Hermanni fuit suspicio perquam probabilis. Denique neque Promethei versu 380, de quo infra disputabimus, Plutarchi testimonium est negligendum neque in ejusdem fabulae v. 214 quae adscripta sunt glossemata in Guelferbytano *τοὺς μείζονας,* in Lips. 2 et Oxon. *τοὺς μεγάλους,* quibus probatur Medicei lectionem *ὑπερέχοντας* interpretamentum esse adjectivi *ὑπέρτερος,* quod Hermannus recepit, comparatis plurimis glossatorum locis ubi adjectivum illud modo adjectivo *μείζων* modo participio *ὑπερέχων* explicatur.

§. 2.

Alios non repperi locos quibus tam exoptata subsidia critici artem adjuvent. Jam eos subjungamus ubi glossemata effecerunt, ut vel rationes grammaticae violarentur. In Supplicum versu 781 turpem soloecismum *βίαια μὴ φιλεῖς ὁρῶν* tollendum esse apparet scribeudumque cum Hermanno *μὴ στέρξῃς*. Etiam in Ajacis versu 499 pro librorum lectione *ἕξειν* scribendum esse *στέρξειν* Schneidewinus suspicatus est; caussa corruptelae eadem esse videtur. Eodem vitio laborat oratio Minervae Eumen. v. 470 (*μὴ τεύχητε*) quem locum infra afferemus. Ceterum Supplicum locus, ut multi alii, luculenter docet non semper literarum ductuum similitudine effectum esse, ut interpretationes adscriptae ipsius poetae verbis admiscerentur, qua re perpensa quam liberum sit emendandi arbitrium apparet. In Sept. fabulae v. 200 *τοὺς τῆς ἁλούσης πόλεως ἐκλείπειν λόγος* (*ἐκλιπεῖν* pr. m. articulum) prave esse positum viri docti consentiunt. Huic quoque loco interpretum verba illata esse Prienius vidit (in symb. criticis ad Aesch. Septem Lubecae 1858 editis pag. 55), cujus conjecturam *Τροίας ἁλούσης πόλεως ἐκλιπεῖν λόγος* unice probo. Addere poterat etiam apud alios scriptores inveniri proverbia a Trojae expugnatione sumpta, velut apud Theocr. XV., v. 61 *ἐς Τροίαν πειρώμενοι ἦνθον Ἀχαιοί*. In iis quae Clytaemnestra narrat (Agam. v. 271) aegre caremus verbo, ut constructio expediatur. Legimus enim:

ὑπερτελής τε, πόντον ὥςε νώτισαι
ἰσχὺς πορευτοῦ λαμπάδος πρὸς ἡδονὴν
πεύκη, τὸ χρυσοφεγγὲς ὥς τις ἥλιος
σέλας παραγγείλασα Μακίστου σκοπῷ.

Omnem rei et constructionis difficultatem sublatam apparet, si vel Bambergero auctore pro participio *παραγγείλασα* verbum finitum *παρηγγάρευσε* substituamus, nominativo *πεύκη* in dativum mutato, vel cum Weilio pro substantivo *πεύκη* verbum aliquod scribendum esse censeamus. Weilius vocabulum *πεύκη* in lacuna locum habuisse suspicatur, quam ante versum versum 271 statuerunt Thierschius et Schneidewinius; ibique exstitisse verba ab Hesychio memorata *προζαιθρίζουσα πόμπιμον φλόγα*. Potest etiam alia cogitari corruptelae origo. Equidem vocabulum *πεύκη* glossema esse arbitror ad *ἰσχὺς πορευτοῦ λαμπάδος*, quod librariorum errore frequentissimo sedem mutaverit (cf. scholiastam *ἰσχύς μεγίστη πεύκη, ἰσχύς πυρός*). Weilius verbum *ἐπέτετο* reducendum esse arbitratur; possunt etiam alia excogitari, velut *ὡρμᾶτο* vel *ἔθρωσκε*. Neque ea sana esse arbitror quae leguntur Eumenidum versu 680 sqq.:

πάγον δ' Ἄρειον τόνδ', Ἀμαζόνων ἕδραν,

σκηνάς τ' ὅτ' ἦλθον Θησέως κατὰ φθόνον
στρατηλατοῦσαι καὶ πόλιν νεόπτολιν
τήν δ' ὑψίπυργον ἀντεπύργωσαν τότε,
Ἄρει δ' ἔθυον, ἔνθεν ἐστ' ἐπώνυμος
πέτρα, πάγος τ' Ἄρειος, ἐν δὲ τῷ σέβας
ἀστῶν φόβος τε συγγενὴς τὸ μὴ ἀδικεῖν
σχήσει κατ' ἦμαρ καὶ κατ' εὐφρόνην ὁμῶς.

Verba πάγον δ' Ἄρειον anacoluthi genus exhibent, quod ab hoc loco alienum judico. Non enim gravem et sedatam Minervae orationem eadem decent, quae nutricis in Choephoris loquacitatem vel nuntii in Agamemnone narrationem, quibus de industria inconcinni aliquid et festivi a poeta admixtum esse constat. Non bene clivum illum ipso orationis initio Areopagi nomine appellari quum Hermannus judicasset, ὄρειον edidit. Omnia optime inter se cohaerent, dummodo verbum aliquod exidisse putemus, cujus in locum successerit glossema Ἄρειον. Propono

πάγον δ' ὁρᾶτε τόνδ', Ἀμαζόνων ἕδραν.

Sept. fabulae versu 421 (Καπανεὺς δ' ἀπειλεῖ δρᾶν παρεσκευασμένος, θεοὺς ἀτίζων κἀπογυμνάζων στόμα — πέμπει) eo turbatam esse Ritschelius docuit quod versu simili 407 πύργοις δ' ἀπειλεῖ δείν' ἃ μὴ κραίνοι Τύχη adscripto vocabulum ἀπειλεῖ huic versui illatum sit. Genuinam versus formam hanc fuisse conjecit:

Καπανεὺς δὲ, δεινὰ δρᾶν παρεσκευασμένος.

§. 3.

Interdum dictionem Aeschyleam iis vocabulis corruptam esse invenimus quae, quum per se spectatae vitio careant, a tragicorum tamen usu aliena fuisse constat. Exemplo utar Persarum versu 791, ubi libri habent μήδ' εἰ στράτευμα πλεῖον ᾖ τὸ Μηδικόν. Ibi G. Dindorfius, doctissimus ille et peritissimus tragicae dictionis existimator, qua solet indicii subtilitate formam πλεῖον antiquorum Atticorum sermone alienam removendam esse vidit scribendumque πληθύοι. Idemque statuendum esse de vocabulo ἀδελφεός, quod legitur in Sept. fabulae versu 557, viri docti consentiunt. Libri habent:

καὶ τὸν σὸν αὖθις πρός μορον ἀδελφεόν
ἐξυπτιάζων ὄμμα, Πολυνείκους βίαν sqq.

Inter varias illas quae propositae sunt hujus loci emendationes maxime mihi probatur Prienii conjectura, qui Hermanni vestigia secutus scripsit: καὶ τὸν σὸν αὖθις αὐθ' ὁμόσπορον κάσιν. [In symbolis criticis in Aesch. Sept. adv. Th. partic. I. Lübecae

editis 1856.] Quod Hermannus priore conjectura rejecta commentus est in Aeschyli editione

καὶ τὸν σὸν αὖθις ἐς πατρὸς μοῖραν κάσιν

ideo improbo quod res in Thebaide narratas ab Aeschyli Oedipo alienas fuisse mihi persuasum habeo. (cf. si tanti est, quae in diurnis Caesarianis anni 1856 nro. 49. pag. 348 commentatus sum de compositione illius trilogiae, cujus pars fuit Septem fabula. Novam iisse rationem video Lowinskium in museo Rhenano anni 1857 scribendo *καὶ τὸν σὸν αὖθις πρὸς μόρον πεπρωμένον* (cf. v. 733 *ἐγείνατο μὲν μόρον αὐτῷ πατροκτόνον Οἰδιπόδαν*), at ipso rege praesente nuntium Eteoclis fratrem malo omine ita vocasse vix crediderim. Ceterum in iis quae sequuntur nihil mutandum esse, sed versum excidisse ante versum 560 Ritschelius docuit (in Jahnii annalibus 1858, p. 785). In Agamemnonis loco, versu 202 (*πανσανέμου γὰρ θυσίας παρθενίου θ' αἵματος ὀργᾷ περιοργῶς ἐπιθυμεῖν θέμις εὖ γὰρ εἴη*) duo sunt tenenda, unum, ut verbum *ἐπιθυμεῖν* a tragicorum usu sit alienum, sic eodem verbum *ὀργάω* ab Hesychio saepe explicari, alterum, Dianae hic nullum esse locum propter adjectum adjectivum *πανσανέμου*. Itaque H. L. Ahrensio adsentior, qui Aurato auctore *ἐπιθυμεῖν* in glossematum numero habet, vocabulum *ὀργᾷ* verbum finitum esse judicat; idem conjecit *ἐπικύρειν*, voci *θέμις* adverbii significationem adtribuens. (Philolog. 1858. Supplem. p. 297.)

§. 4.

Grammaticorum inventa quum genuina poetae verba loco moverant, fieri non poterat quin vel obscuraretur oratio, ut interdum interpretationem omnino non admittant, vel sublimis poetae dictio deprimeretur verborumque vis enervaretur vel orationis membrorum cumulatio oriretur idem bis dicentium. Eos igitur locos sub examen vocaturi quos merito eo nomine suspectos haberi censemus ordiamur ab eo locorum genere in quo glossemata orationem adeo obscuraverunt, ut omnes interpretandi conatus irriti fuerint. Versum 565 Sept. fabulae *μητρὸς δὲ πηγὴν τίς κατασβέσει δίκη* ab Ritschelio (in Jahnii annalibus 1858) sanatum esse video, qui voci *μητρὸς* substituit vocem *γονῆς*, quum antiquitus hanc fere interpretationem exstitisse judicaret: *τὴν ἐκ τῆς μητρὸς γένεσιν τίς δίκη λυμανεῖται;* In Promethei versu 712 vocabulum *γύποδος* utrum ex interpretamento adscripto ortum sit scribendumque *οἷς μὴ πελάζειν, ἀλλὰ γῦι' ἁλισόνοις χρίμπτουσα ῥαχίαισιν ἐκπερᾶν χθόνα,* an monstrum illud vocabuli ex v. 708., qui finitur clausula *γύας,* frequenti illo librariorum errore originem duxerit, incertum est. Duos addam Agamemnonis locos, veras illas interpretum cruces. Ex inepta illa librorum lectione

v. 103 τὴν θυμοφθόρον λύπης φρένα. H. Ahrensium genuina poetae verba enucleasse arbitror scribendo τὴν θυμοβόρον, φρενὸς ἄτην. Vocem θυμοφθόρον idem ex glossemate ψυχοφθόρον in textum quem dicunt irrepsisse docuit collata Hesychii glossa θυμοβόροιο ψυχοφθόροιο similemque esse originem eorum quae sequuntur. (Philolog. 1854, Supplem. I. pag. 267 — 269.) Non minus corrupta sunt ea quae chorus in primo stasimo v. 237 dicit:

τὸ μέλλον τὸ δὲ προκλύειν ἐπίγενοιτ' ἂν
κλύοις προχαιρέτω ἴσον δὲ τῷ προςένειν.

Chorum hoc dicere apparet se non curare futura mente praecipere; eam sententiam Bambergerus optime restituit scribendo:

τὸ μέλλον
δ' ἐπεὶ γένοιτ' ἂν κλύοις·
προχαιρέτω·
ἴσον δὲ τῷ προςένειν,

nisi quod asyndeton molestum est. Id Franzius removit, quum ederet; τὸ μέλλον δ', ὅπῃ γένοιτ', ἂν κλύειν προχαιρέτω. Utut de hujus loci emendatione judicabimus, hoc certe tenendum est vocem προκλύειν interpretum industria ortam esse.

In Supplicum versu 98 τὸ μὴ μάταιον δ' ἐκ μετώπω σοφρονῶν ἴτω προςώπων ὄμματος παρ' ἡσύχου Dindorfio auctore legendum est ἐκ σεσωφρονισμένων ἴτω προςώπων (cf, Dindorfii praefationem ad editionem Teubnerianam 1857 pag. 63). Eodem remedio usus est Hermannus ad sanandum Supplicum locum desperatum v. 829 βίαι, βίαι τε πολλᾶι φροῦδα βάτεαι βαθμι προκακὰ παθῶν ὀλόμεναι παλάμαις. Βάτεαι fuisse judicavit βᾶτε, pluralem explicandi caussa ad βᾶθι adscriptum, quum praeco haec dicere crederetur. Itaque edidit:

, βία, βία,
φροῦδα πολέα βᾶθί μοι
πρόκακα παθ' ὀλόμενε παλάμαις.

Ejusdem fabulae versu 642 chorus haec dicit: καὶ γεραροῖσι πρεσβυτοδόκοι γεμόντων θυμέλαι φλεγόντων τῶς πόλις εὖ νέμοιτο. Hermannus γεμόντων delevit, ut interpretamentum adscriptum ad id quod primum exstitisse censuit φλεόντων. Ipse poeta quid scripserit, incertum est; Hermannum conjecisse video προβούλοις, Ignatium Schwerdtium (in Supplicum editione, anno 1858) θυηλαῖς. Hoc certe apparet adjectivum γεραροῖς carere substantivo. Etiam in Eumenidum versu 354 non alia mihi probatur ratio qua inexplicabilium verborum ὑφ' αἵματος νέου origo explicetur, quam ejus qui ea ex adjec-

τινὶ *νεόαιμος* interpretatione orta esse vidit. Emendavit locum Prienius in museo Rhenano 1848 ita:

ἐπὶ τόν, ὦ, διόμεναι κρατερὸν ὄντ' ὅμως
μαυροῦμεν νεόαιμον

In iis quae sequuntur *σπευδομένα δ' ἀφελεῖν τινα τάςδε μερίμνας, θεῶν δ' ἀτέλειαν ἐμαῖσι λιταῖς ἐπικραίνειν* num *θεῶν* pronomini *τινὰ* adscriptum fuerit, non liquet; nondum enim exstitisse qui locum eum emendaret, persuasum mihi habeo. Eumenidum versus 679 *ἀεὶ δ' ἑκάςων τοῦτο βουλευτήριον* quomodo ortus sit, Weilius (in Agamemnonis praefatione pag. VII.) docuit. Quum enim versui qui legitur in libris post versum 674 *κερδῶν ἄθικτον τοῦτο βουλευτήριον* adscriptum fuisset *ἀδέκαςον*, librariorum incuria et stupidi correctoris diligentia is qui nunc exstat versus effictus est. Quodsi Weilium secuti hunc versum post v. 678 collocamus, omnia in Minervae oratione optime procedunt:

κλύοιτ' ἂν ἤδη θεσμόν, Ἀττικὸς λεώς,
πρώτας δίκας κρίνοντες αἵματος χυτοῦ,
ἔςω δὲ καὶ τὸ λοιπὸν Αἰγέως στρατῷ
κερδῶν ἄθικτον τοῦτο βουλευτήριον·
αἰδοῖον, ὀξύθυμον, εὑδόντων ὕπερ
ἐγρηγορὸς φρούρημα γῆς καθεστάτω.

Quae sequuntur quomodo emendanda esse putem, supra exposui.

Non bene successerunt interpretandi conatus in Agamemnonis v. 90:

πάντων δὲ θεῶν τῶν ἀστυνόμων
ὑπάτων, χθονίων
τῶν τ' οὐρανίων τῶν τ' ἀγοραίων
βωμοὶ δώροισι φλέγονται.

Deos qui in coelo degunt non diversos esse ab iis qui hominum negotiis adsunt Weilius vidit. Addere poterat ipsum Jovem qui vocatur *ἐν αἰθέρι ναίων* in Eumenidum v. 958 appellari *ἀγοραῖον*. Itaque merito vocem *οὐρανίων* alia mutandam esse censuit, sed quod scribendum esse conjecit, *τῶν τ' ἀγρονόμων*, eo non justam effici oppositionem Ahrensius observavit (Philol. Supplem. I., fascic. II., pag. 260), cujus conjecturam *τῶν τ' ἀκραίων* unice probo. Similis est conditio anapaestorum Ag. v. 345:

ὡς μήτε μέγαν
μήτ' οὖν νεαρῶν τιν' ὑπερτελέσαι
μέγα δουλείας
γάγγαμον ἄτης παναλώτου

ubi Hartungius et Engerus recte versum *μέγα δουλείας* inepte additum esse judicaverunt, quod nox illa fatalis Trojanis non solum servitutem, sed necem attulerit. (cf. Choeph. versum 68, ubi quod libri habent *ἐκ γὰρ οἴκων πατρῴων δούλιον ἐςἄγον αἶσαν* ex adscripta interpretatione *δουλείαν* ortum esse Hermannus docuit.) Etiam Clytaemnestrae verbis Agam. v. 1345 Engerum suos nervos reddidisse arbitror. Legimus enim

καὶ πεπτωκότι
τρίτην ἐπενδίδωμι τοῦ κατὰ χθονὸς
Ἅιδου νεκρῶν σωτῆρος εὐκταίαν χάριν.

Engerus scripsit *Διὸς* pro *Ἅιδου* cf. Soph. Antig. v. 231, ubi nuntii verba *σχολῇ ταχύς* in codicibus lepore suo privati sunt, quum legamus *σχολῇ βραδύς.*)

In Agamemn. v. 126 *οἷον μή τις ἄγα κνεφάσῃ προτυπὲν μέγα Τροίας στρατωθὲν* quin vocabulum *στρατωθὲν* corruptum sit, non dubito. Quid est enim frenum Trojae in bellum perfectum vel in castris versans, ut interpretari solebant? Quo modo autem significare potuerit frenum ab exercitu injectum, quam quidem significationem Ahrensius ex hoc vocabulo elicere studuit, non video. Caussam corruptelae a Weilio cognitam esse puto, qui *στρατὸν* vocabulo *στόμιον* adscriptum fuisse censuit. Itaque rursus latus conjecturis patet campus; hoc tamen tenendum est participium aliquod primum exstitisse. In iis quae sequuntur malo legere *οἴκοι* quam *οἴκῳ*. Ahrensii interpretatio ingeniosa illa, qua *οἴκοι* translata significatione ad Dianae animum rettulit, omnem difficultatem movet (l. c. p. 281). Quod Weilius proposuit scribendum *πάροιθεν οἴκων,* propter collocationem verborum mihi non placet; sic enim collocatis verbis singularis quaedam vis accederet, id quod hoc loco alienum est.

In Agamemnonis v. 787:

οὐδὲ τὸν ὀρθοδαῆ
τῶν φθιμένων ἀνάγειν
Ζεὺς αὔτ' ἔπαυσ' ἐπ' εὐλαβείᾳ

[sic. Flor. *ἐπ' ἀβλαβείᾳ* Farn.] ultima verba frigere iam Canterus vidit. Confusa esse duo scholia, unum hoc *τὸν Ἀσκληπιὸν γὰρ ἐκεραύνωσεν ἀναστήσαντα τὸν Ἱππόλυτον,* altcrum ad v. 973: *πρὸ χρημάτων κτησίων*] *ἐπ' ἀβλαβείᾳ, ὥςε μὴ ἔτι βλαβῆναι* Hermannus vidit. Vix tamen crediderim, id quod placuit viro summo, verba illa omnino esse ejicienda; cum Engero et Weilio ex stropha potius nonnulla excidisse puto et circumspiciendum vocabulum aliquod quod literarum ductibus non prorsus absit ab interpretamento, quod in locum ejus successerit. Propono:

εὖτε τὸν ὀρθοδαῆ

τῶν φθιμένων ἀνάγειν
Ζεὺς ἀπέπαυσεν ἐπεςβολιάων.

Quod si cui synizesis non placeat, is in stropha legat ἄφαντον ἐς ἔρμα. Weilius suspicatus est scribendum βέλει δμαθέντα vel πυρὶ βλαβέντα, sed eorum illud nimium abest a codicum lectione, hoc nimis pedestrem orationem sapit. Quae autem Schmittius nuper protulit (observatt. crit. in Aesch. Ag. p. 19.), tacere praestat.

Choephororum v. 812 sqq.:

σὺ δὲ θαρσῶν, ὅτ' ἂν ἥκῃ μέρος ἔργων,
ἐπαΰσας πατρὸς ἔργῳ,
θροούσᾳ πρὸς σὲ τέκνον πατρὸς αὐδάν,
καὶ περαίνων ἐπίμομφαν ἄταν

jam pridem suspicatus eram Orestem moneri, ut patris nomen matri acclamaret, quum mater filii nomine eum appellasset, sed, quo modo eum sensum poetae verbis restituerem, dubius haerebam, donec Engerus in commentatione de hoc carmine mus. Rhenan. 1857. me edocuit verba θροούσᾳ πρὸς σὲ interpretum esse scribendumque:

σὺ δὲ θαρσῶν, ὅτ' ἂν ἥκῃ μέρος ἔργων,
ἐπαΰσας πατρὸς αὐδάν
θρεομένᾳ τέκνον,
πέραιν' οὐκ ἐπίμομφον ἄταν

Promethei versu 360, quod omnes libri habent ὀργῆς νοσούσης εἰσὶν ἰατροὶ λόγοι corruptum esse apparet, quoniam, ut Hermannus observavit, si quid simpliciter νοσεῖν dicitur, ei significatur deesse aliquid, quominus id sit quod pro natura esse debeat. Ceterum quod Hermannus ex Plutarchi consolat. ad Apollon. p. 102 B. et Eustath. p. 696, 33 recepit ψυχῆς νοσούσης sqq. praefero Dindorfii emendationi, qui collato Themistii loco (oratt. VII., pag. 98) edidit ὀργῆς ζεούσης. Quamvis enim aptam sententiam ea lectio praebeat, tamen vix potest explicari, quomodo depravata sit. Contra vocis ὀργῆς origo non est dubia. Quum enim dativus ὀργῇ adscriptus fuisset participio νοσούσης, facile fieri potuit, ut genetivo mutaretur et genuinum vocabulum ψυχῆς suo loco pelleret. Ceterum memini etiam apud Gesnerum in thesauro sub voce „oratio" exstare ψυχῆς, quod, quantum scio, non memoratum est ab ullo editore.

Languida illa epitheta, quibus Amphiaraus ab Eteocle appellatur (Sept. v. 59) σώφρων, δίκαιος, ἀγαθός, εὐσεβὴς ἀνήρ non ab Aeschylo profecta esse Ritschelius observavit. (In Jahnii annal. 1858.)

Aliis locis id effectum esse dixi, ut vel sententiae vel singularia vocabula in-

epte itcrentur, quod si quando factum est ab Aeschylo, non sine caussa poetam id affectasse puto quod perstringit poeta comicus his verbis: τρὶς ταὐτὸν ἡμῖν εἶπεν ὁ σοφὸς Αἰσχύλος. Itaque nonnullis locis molestae verborum idem bis dicentium cumulationes vel mutandis verbis vel ejiciendis suut tollendae. Ordiar ab Agamemnonis loco v. 4—7, ubi haec dicit custos:

ἄστρων κάτοιδα νυκτέρων ὁμήγυριν
καὶ τοὺς φέροντας χεῖμα καὶ θέρος βροτοῖς
λαμπροὺς δυνάστας ἐμπρέποντας αἰθέρι
ἀστέρας, ὅταν φθίνωσιν, ἀντολάς τε τῶν.

Totum versum ultimum qui tanquam spurium delendum censuerunt, nimium fecerunt. Custodis enim loquacitatem non dedecet versus per se non necessarius; interpolatorem autem si versum addere voluisset, non tam inconcinne eum compositurum fuisse Schneidewinus scite observavit. Quid vero? ἀστέρας et ἄστρα duobus versibus interjectis repetivisse custodem, ut idem bis diceret, num credibile est? Accedit quod ἀστέρες, quoties distinguuntur ab ἄστροις, non sunt sidera, quae quidem notio hoc loco desideratur, sed stellae solitariae. Itaque vocabulum ἀστέρας ex interpretatione adscripta ortum esse Karstenius recte judicavit. Verbum φθίνειν sic nude positum quum non sine offensione sit, Weilius conjecit δυσμαῖς ὅταν φθίνωσιν, Ahrensius (l. c. p. 227) ἀστοί τ' ὅταν φθίνωσιν. Idem statuendum esse puto de Eumen. versu 72, ubi Furiae vocantur γραῖαι παλαιαὶ παῖδες. Dubitari potest, utrum vocabulum sit mutandum. Hermannum video scripsisse Νυκτὸς παλαιαὶ παῖδες, quum παλαιαί altero vocabulo explicatum esse judicaret. Quod doctissimus ille editor Gothanus edidit, collato Hesychii lemmate Γραίας παλαιαὶ παῖδες, ideo mihi non probatur quod apud Aeschylum quidem Furiae semper Noctis sunt filiae.

Neque versu 299 cur Hermanni sententia non sit acquiescendum, justam caussam video. Furiae Orestae haec minantur:

οὔτοι σ' Ἀπόλλων οὐδ' Ἀθηνάας σθένος
ῥύσαιτ' ἂν ὥςε μὴ οὐ παρημελημένον
ἔῤῥειν, τὸ χαίρειν μὴ μαθόντ' ὅπου φρενῶν,
ἀναίματον βόσκημα, δαιμόνων σκιά.

Postremum vocabulum quum misere langueat, Hermannus eo ejecto edidit τῶνδε δαιμόνων. Eumenidum versu 679 interpretamenta versus formam induerunt (similiter ut versu 789 de quo supra diximus); legimus enim:

ὑμεῖς δέ τοι γῇ τῇδε μὴ βαρὺν κότον

σκήψητε [μὴ θυμοῦσθε μήδ' ἀκαρπίαν
τεύχητ'] ἀφεῖσαι δαιμόνων σταλάγματα.

Verba cancellis circumscripta gravissimam orationem tantòpere enervare ut ab Aeschylo addita esse non possint Hermannus vidit.

Idem accidit in Septem fabulae, loco v. 260—262, ubi postremum versum delendum esse Engerus vidit in Jahnii annalibus 1857, legimus enim:

ὧδ' ἐπεύχομαι
θήσειν τρόπαια, πολεμίων δ' ἐσθήματα
λάφυρα δάων δυορίπηχθ' ἁγνοῖς δόμοις
στέψω πρὸ ναῶν, πολεμίων ἐσθήματα.

Scholiastae verba ἐσθήμασιν ἐσθήματα ἀναθήσω πρὸ τῶν ναῶν τὰ λάφυρα haec quondam fuisse docuit: στέψω πρόναα πολεμίων ἐσθήμασι· ἐσθήματα ἀναθήσω πρὸ τῶν ναῶν. Itaque poeta verba sic refinxit:

ὧδ' ἐπεύχομαι
θήσειν πρόναα πολεμίων ἐσθήματα
λάφυρα δάων δουρίπηχθ' ἁγνοῖς δόμοις.

Choephorarum versu 714: χθόνιον τ' Ἑρμῆν καὶ τὸν νύχιον adjectiva illa non bene conjungi, sed scribendum esse altero delecto νύχιόν τ' Ἑρμῆν Hermannus vidit, cujus judicium repudiatum esse a Jonghio Batavo, novissimo Choephororum editore, miror. Omnino non delectatos esse poetas antiquos eorundum vocabulorum paucis interjectis repetitione Ritschelius observavit (in Jahn. annal. 1858, pag. 788). Itaque in Septem fabulae versibus 568—569:

ἔγωγε μὲν δὴ τήνδε πιανῶ χθόνα
μάντις κεκευθὼς πολεμίας ὑπὸ χθονός

correxit τόνδε πιανῶ γύην.

Ceterum hoc in genere emendationis maxime cavendum est, ne justos fines transgrediamur eaque a poeta abjudicemus quae dictionis ejus propria sint. Ut enim omittam Karstenium Batavum, qui nobilissimi poeta verba saepe non aliter tractavit atque puerorum exercitia in scholis tractare solemus, nostratium etiam hominum quendam, omnibus illum doctrinae et ingenii copiis instructum, interdum ingenio suo abusum esse etiam Ritschelius et Engerus judicaverunt. Duos afferam locos, qui injuria propter sermonis ubertatem et redundantiam tentati esse videntur, unum Agamemn. v. 139, alterum Eumenidum v. 848. Agamemnonis versu sic in libris scripto: μήνιας ἀνα-

πόους Δαναοῖς χρονίας ἐχενῆδας ἀπλοίας τεύξῃ cur scribendum censeret *ἐχενηΐδας αὔρας τεύξῃ*, caussam non attulit G. Dindorfius (in praefatione edit. Teubn. p. 48), sed neque metrum neque sententia glossema inesse evincit. Cur enim Aeschylum, quem delectatum esse constat synonymorum cumulatione, etiam substantivo ea adjectiva adjunxisse negemus quorum notio jam insit in ipso substantivo? Alter locus hic est:

Str. *παλλεύκων δὲ πέπλων ἄμοιρος ἄκληρος ἐτύχθην.*

Antistr. *Ζεὺς γὰρ αἱματοσταγὲς ἀξιόμισον ἔθνος τόδε λέσχας ἃς ἀπηξιώσατο.*

Verba, sicut in libris exstant, bonam praebent sententiam, neque tamen omnia esse sana metrum indicat. Hermanni autem rationem qui lenissimis usus medelis in antistropha pro *αἱματοσταγές* edidit *δειματοσταγές*, in stropha adjectivum *ἀγέραστος* inseruit, mutato voculae *δὲ* ordine, quis non praeferat violentis Dindorfii (in praefat. p. 67) conatibus, qui *ἄκληρος* pro glossemate habuit et *μούνα* inseruit, in antistropha autem unum vocabulum *ἀξιόμισον* ejecit, alterum *αἱματοσταγές* mutavit in *αἱματόφυρτον*, tertium addidit *πᾶν*, cujus nullum in libris exstat vestigium? Vocabulum *μοῦνος* non esse necessarium ipse Dindorfius concedit; ne illud quidem certum esse arbitror adjectiva *ἄμοιρος* et *ἄκληρος* prorsus idem significare. Immo Furiae vel initio vestes sordidas sibi contigisse negant vel postea sorte concessas esse. (cf. Prometh. v. 230 *ὅπως τάχιστα τὸν πατρῷον ἐς θρόνον καθέζετ', εὐθὺς δαίμοσιν νέμει γέρα ἄλλοισιν ἄλλα καὶ διεστοιχίζετο ἀρχήν* sqq. Neque verisimile est *αἱματόφυρτος* explicatum esse altero *αἱματοσταγές*, vocabulum usu tritum vocabulo rariori. Quid vero? in tanta literarum graecarum jactura vocabulum cum *ἄξιος* compositum num licet ex Aeschyli tragoediis ejicere, quod in iis quae exstant fabulis praeter quam apud Euripidem non reperiuntur ejusmodi composita? Quodsi quis synonymorum abundantia apud Aeschylum offendatur, ab eo sexcentis tragicorum locis falx critica erit adhibenda. (cf. Agamemn. v. 202: *δυςσεβῆ τροπαίαν, ἄναγνον, ἀνίερον* 717 *παλαίφατος γέρων λόγος.* 979 *ἀκέλευστος ἄμισθος ἀοιδά.* Eumen. v. 170 *αὐτόσσυτος, αὐτόκλητος.* 342 *παραφορά, παρακοπά.* Choeph. initio *ἥκω καὶ κατέρχομαι* v. 5 *κλύειν, ἀκοῦσαι.* V. 522 *καὶ ποῖ τελευτᾷ καὶ καρανοῦται λόγος;* Itaque etiam versu 511 aesentior Jonghio qui in verbis *θανόντι δ' οὐ φρονοῦντι δειλαία χάρις ἐπέμπετ'* tautologiam inesse vidit conferens Iliadis X. v. 59: *πρὸς δ' ἐμὲ τὸν δύστηνον ἔτι φρονέοντ' ἐλέησον.* Aliud statuerunt Stanleius et Hermannus. Cf. porro Sept. 960: *αὐτόστονος, αὐτοπήμων.* Prometh. v. 444 *ἔννους ἔθηκα καὶ φρενῶν ἐπηβόλους.* Soph. Ajax 445: *ἔξω βαρείας αἰτίας, ἐλεύθερον.* v. 492: *λυσσῶσαν οὐδ' ἐπήβολον φρενῶν..* Sophocl. fragm. 720 *τυφλὸς οὐδ' ὁρῶν Ἄρης.* Ajax v.

464 *γυμνὸν φανέντα, τῶν ἀριστείων ἄτερ,* v. 750 *Κάλχας μεταστὰς οἷος Ἀτρειδῶν δίχα.* Philoct. v. 31 *ὁρῶ κενὴν οἴκησιν, ἀνθρώπων δίχα,* 830· *ῥιφθῶ κυσίν πρόβλητος οἰωνοῖς θ' ἕλωρ·* 1019 *τέλος δ' ἄπωστὸς γῆς ἀποῤῥιφθήσομαι.*

§. 4.

Restat ut de iis locis dicam in quibus hoc corruptionis genus inesse metrica vitia probant, quorum quidem locorum numerum longe maximum esse constat. Ordior ab Agamemnonis versu 403, ubi vocabulum *δόξαι* in locum ejus successisse quod servatum est ab Hesychio *δόκαι* Hermannus vidit. Legimus enim in antistropha *πάρεισιν δόξαι φέρουσαι χάριν ματαίαν,* in stropha *κλόνους λογχίμους τε καὶ ναυβάτας ὁπλισμούς.* In secundo ejusdem fabulae carmine chorico, versu 453, nunc video, si in stropha cum Orellio scribatur *ἔχθοντας,* inde non necessario consequi, ut in antistropha *αἰῶ* scribendum sit pro eo quod libri exhibent *βίον,* quam conjecturam proposui in Muetzelii annalibus 1858, pag. 543, quoniam etiam in aliis locis in hoc metri genere trochaeus respondet spondeo, velut Agam. v. 365 str. *οὐ γάρ ἐστιν ἔπαλξις πλούτου πρὸς κόρον ἀνδρὶ* antistr. *οἷος καὶ Πάρις ἐλθὼν ἐς δόμον τὸν Ἀτρειδᾶν.* V. 400 str. *ὀμμάτων δ' ἐν ἀχηνίαις.* V. 415 antistr. *τεύχη καὶ σποδὸς εἰς ἑκάστου δόμους ἀφικνεῖται.* Sed in iis quae praecedunt non omnia esse sana V. D. consentiunt. Totus locus hic est:

str. *οἱ δ' αὐτοῦ περὶ τεῖχος*
θήκας Ἰλιάδος γῆς
εὔμορφοι κατέχουσιν· ἐχ-
θρὰ δ' ἔχοντας ἔκρυψεν
ant. *κρίνω δ' ἄφθονον ὄλβον.*
μήτ' εἴην πτολιπόρθης,
μήτ' οὖν αὐτός ἁλοὺς ὑπ' ἀλ-
λων βίον κατίδοιμι.

Adjectivum *εὔμορφοι* quum non aptum sit mortuorum epitheton, (quam enim Hermannus inesse voluit significationem, ut dicantur decori sive laudabiles, ejus exemplum nondum allatum est), variae a viris doctis prolatae sunt conjecturae. Ipse propono *εὔορφνοι.* Chorus heroas in sepulcris conditos bene tenebris obvolutos esse dicit. Vocabulum *εὔορφνος* num apud alios scriptores vel apud glossographos exstet, ii judicent quibus major subsidiorum copia parata est, quam nobis in hac ultima Pommeraniae Thule scribentibus. Neque locum similem nunc affere possum praeter unum Tibulli: Jam veniet

tenebris Mors adoperta caput. (Eleg. I, 1, v. 70.) Quod ille de Morte dixit, etiam ad mortuos transferre licuisse arbitror.*)

---

*) Hac scribendi opportunitate data liceat mihi iis quae in Muetzellii annalibus l. c. commentatus sum nonnulla addere. Postquam in Sept. v. 353 conjecturam proposui *σπουδῇ δὲ καὶ τοῦδ', οὐκ ἄγαν ἴζει πόδα* pro eo quod libri habent *οὐκ ἀπαρτίζει*, eundem locum a Prienio (in symbol. crit. ad Sept. fab. Lubecae editis 1856) tractatum esse vidi. Recte ille contra Hermanni conjecturam *ἀπαργίζει* haec monuit neque adjectivum *ἀργός* unquam de pedum incessu usurpatum esse neque notionem quae inest illi adjectivo aptam esse huic loco, quoniam statuendum esset regem, si non festinaret, segni incessu adventurum fuisse. Hartungium nunc video codicum lectionem prorsus ineptam judicasse, Prienium ad eam defendendam Hesychii auctoritate usum esse, apud quem hoc vocabulum exstat, nescio quo ex scriptore allatum, et contulisse Electrae versum 871 *ὑφ' ἡδονῆςτοι φιλτάτη διώκομαι, τὸ κόσμιον μεθεῖσα σὺν τάχει μολεῖν*. Sed quod in Chrysothemidis naturam cadit, cujus imbecillitatem et sollicitudinem muliebrem Sophocles vivis coloribus depinxit, num idem convenit Eteoclis personae, quem constat trauquillo et firmo animo in hac scena versari virginumque chorum ad easdem virtutes hortari? In Ag. versu 1589 scribendum proposui *μένεις* qro *μόνος* caussamque corruptelae lacunam fuisse dixi, quam explere conatus sum. Video nunc Scheidewinium versus 1594—96 (*γύναι, σὺ τοὺς ἥκοντας ἐκ μάχης νέον οἰκουρὸς εὐνὴν ἀνδρὸς αἰσχύνουσ' ἅμα ἀνδρὶ στρατηγῷ τόνδ' ἐβούλευσας μόρον;*) ita correxisse ut chorum his verbis non Clytaemnestram compellare putaret, sed Aegisthum. Sed illa quam proposui conjectura recepta hi versus, quales sunt in libris, non repugnant versui 1581; quod autem chori versibus non Clytaemnestra respondet, sed Aegisthus, non tanti mihi esse videtur, ut a librorum scriptura discedendum sit. Ceterum, etiamsi versus 1594—96 non sint sani, tamen *μόνος* propter eas quas attuli caussas corruptum esse etiam nunc judico.

Tum quum conjeci in Agam. versu 929 *ἐπαρκεῖ*, neque Scheidewinii neque Karstenii editiones innotuerant neque Ignatii Schwerdtii quaestiones Aeschyleae criticae (Monasterii 1856). Schneidewinium nunc video conjecturam memorasse non allato auctoris nomine, Karstenium et Schwerdtium violentioribus remediis usos esse. Ceterum doctum quaestionum Aeschylearum scriptorem eo magis mihi adsensurum esse confido, quod eadem prorsus ratione Choephororum versum 650, ut mihi quidem videtur, sanavit, quum scriberet *γυνή γ' ἀπαρκεῦσ', ἄνδρα δ' εὐπρεπέστερον* (libri:

In Agamemnonis versu 525 non *τυράννων* legendum esse, sed *κοιράνων* Canterus vidit. In ejusdem fabulae stasimo tertio v. 744 — 746 haec de Justitia dicuntur:

τὰ χρυσόπαστα δ' ἔδεθλα σὺν πίνῳ χερῶν
παλιντρόποις
ὄμμασι λιποῦσ' ὅσια προςέμολε sqq.

τάπαρχος. Tres praeterea afferam locos, ut homines docti judicent, num verum ad secutus sim. Unus est hic Choephororum (v. 131 — 141):

ἐλθεῖν δ' Ὀρέστην δεῦρο σὺν τύχῃ τινὶ
κατεύχομαί σοι. Καὶ σὺ κλῦθί μου, πάτερ,
αὐτῇ τέ μοι δὸς σωφρονεστέραν πολὺ
μητρὸς γενέσθαι χεῖρά τ' εὐσεβεστέραν·
ἡμῖν μὲν εὐχὰς τάςδε, τοῖς δ' ἐναντίοις
λέγω φανῆναί σου, πάτερ, τιμάορον
καὶ τοὺς κτανόντας ἀντικατανεῖν δίκῃ·
ταῦτ' ἐν μέσῳ τίθημι τῆς κακῆς ἀρᾶς,
κείνοις λέγουσα τήνδε τὴν κακὴν ἀράν·
ἡμῖν δὲ πομπὸς ἴσθι τῶν ἐσθλῶν ἄνω,
σὺν θεοῖσι καὶ γῇ καὶ δίκῃ νικηφόρῳ.

Verba *ταῦτ' ἐν μέσῳ τίθημι τῆς κακῆς ἀρᾶς,* si modo significant „haec intersero malae imprecationi“ sententiarum nexui adversantur. Quum enim *ταῦτα* ad eam quae praecessit malam imprecationem referenda esse pateat, *τήνδε* ad ea quae sequuntur, quomodo haec verba aut iis opponi potuerunt quae antea dixerat Electra aut iis quae postea dictura erat? Utraque scilicet orationis pars malam imprecationem continet. Quid vero? num re vera sequitur mala imprecatio? Qui emendarunt vel *καλῆς ἀρᾶς* (Schuetzius, Blomfieldius, Hermannus) vel *κακῆς χαρᾶς* (Bambergerus), verba *κείνοις λέγουσα τήνδε τὴν κακὴν ἀρὰν* non ad ea quae sequuntur pertinere arbitrati sunt, sed ad ea rettulerunt quae supra Electra dixerat. Vix tamen crediderim hoc loco pronomina *οὗτος* et *ὅδε* plane idem significare potuisse. Sed non emendatione hunc locum egere, sed recta interpretatione Jonghius vidit „Genetivus enim *τῆς κακῆς ἀρᾶς* non pendet a *μέσῳ,* sed a *ταῦτα.* *Ἐν μέσῳ τιθέναι* simpliciter est proponere, proferre, velut apud Herod. IV., 97 *γνώμην ἐς μέσον φέρω.* Luc. de conscrib. hist. 60 *μῦθος ἐν μέσῳ θετέος.*“ Nondum tamen omnia recte constituta esse arbitror. Quis enim non moleste ferat versum

Hermannus, ut metrum restitueret, edidit *προςέμολε*. Weilius vocabulum *του* in libris manuscriptis adjectum ex forma media relictum esse suspicatus est, sed quod proposuit *προςεβάλετο* ea quae hic desideratur significatione usurpatum esse nondum probatum est, nam in iis quidem quos Weilius attulit locis (Ilias V. 879. Apoll. Rhod. IV. 104),

---

sequentem idem prorsus repetere? Eum igitur transponendum esse censeo totumque locum sic refingendum:

ἐλθεῖν δ' Ορέστην δεῦρο σὺν τύχῃ τινί
κατεύχομαί σοι. Καὶ σὺ κλῦθί μου, πάτερ,
αὐτῇ τε μοι δὸς σωφρονεστέραν πολὺ
μητρὸς γενέσθαι χεῖρά τ' εὐσεβεστέραν·
ἡμῖν μὲν εὐχὰς τάςδε, τοῖς δ' ἐναντίοις
κείνοις λέγουσα τήνδε τὴν κακὴν ἀράν
λέγω φανῆναί σου, πάτερ, τιμάορον
καὶ τοὺς κτανόντας ἀντικακτανεῖν δίκῃ·
ταῦτ' ἐν μέσῳ τίθημι τῆς κακῆς ἀρᾶς.

Quodsi ejusdem vocabuli (*λέγουσα—λέγω*) repetitio non sit toleranda, non improbabile est id vel librariorum errore ex uno versu in alterum translatum esse, quum poeta scripsisset *αἰτῶ* vel simile aliquid, vel interpretationem esso exquisitioris vocabuli, velut *αὐδῶ*.

In ejusdem fabulae versu 759 legimus:

ἀλλ' αὐτὸν ἐλθεῖν ὡς ἀδειμάντως κλύῃ
ἄνωχθ' ὅσον τάχιστ' ἀγαθούσῃ φρενὶ.

Praesens *γηθέω* non reperiri Hermannus observavit neque magis sententia commendari *γηθούσῃ φρενὶ*. „Neque enim de Aegistho dici potuit, quia sic Cilissa se suspectam redderet nec de Cilissa, quia sic chorus plus proderet quum vult.“ Itaque scribendum esse puto: *ἄνωχθ' ὅσον τάχιστά γ' αἰθούσῃ φρενὶ.* Ardenti animo advenire jubetur Aegisthus. Vocabulum *αἴθων* quamquam aliis locis ferocitatem bellicam significat (Aesch. Sept. v. 429 *ἀνὴρ—αἴθων τέτακται λῆμα.* Soph. Aj. v. 1088 *αἴθων ὑβριστής,* v. 224 *ἀνδρὸς αἴθονος* Laur. A., ceteri *αἴθοπος* vel *αἴθωνος*), tamen haud scio an etiam cupiditatem significare potuerit; in Hesiodi opp. 361 indicia exstare quae *αἴθονα λιμὸν* commendent Scheidewinius observavit. De industria chorus vocabulo ambiguo usus esse videtur.

Promethei versum 315:

vel jubendi vel orandi notio ei subjecta est. Neque magis probo, quae idem vir doctus in strophae versu 734 sqq. molitus est. In Farnesiano et Florentino legimus:

φιλεῖ δὲ τίκτειν ὕβρις
μὲν παλαιὰ νέαζουσαν ἐν κακοῖς ὕβριν
τότ' ἢ τότ' ὅταν τό κύριον μολῇ νεαρὰ φάους
κότον δαίμονά τε τόν ἄμαχον ἀπόλεμον
ἀνίερον θράσος μελαίνας μελάθροισιν ἄτας (Flor. *μελάθροις*)
εἰδομέναν τοκεῦσιν. (Flor. *τοκεῦσι*)

Omnino iis quae adhuc a viris doctis temptata sunt, locum non levibus illum corruptelis laborantem sanatum esse mihi persuasum non est. Neque enim eorum sententia probabilis est qui vel vocabulum *κότον* ad interpretandum vocabulum *δαίμονα* adscriptum fuisse censuerunt vel adjectivum *νεαρά* pro interpretamento verbi *μόλῃ* habuerunt, neque aut quod Hermannus edidit *νέᾳ ῥαφᾷ* sententiarum nexui aptum est, aut quo Karstenius suam poetae manum sibi restituisse visus est *νεαροφνοῦς τόκον.* Itaque Schneidewinio non adsentior qui ejecto *νεαρὰ* novum vocabulum *φαεσκότον* commentus est, cujus vestigiis insistens Schmittius (in observatt. criticis Mannhemii nuper editis) pag. 17 scripsit *εὖτ' ἂν ἐπὶ τὸ κύριον μόλῃ φάος σκότου;* minime enim vocabulum *νεαρὰ* interpretationem sapit. Ejus vocabuli originem recte mihi perspexisse videtur Weilius, quum ex *ἦμαρ* vel *ἡμέρα* ortum esse judicaret, sed quae idem addidit, quum pro *φάους σκότον* ederet *φιλόσκοτον* et ante *ἄμαχον* insereret *πνέουσαν*, violentis mutationibus, ea vix cuiquam probatum iri confido. Ut enim *ὕβρις* apte dicatur *δαίμων,* non tamen in eam cadere arbitror quod sequitur *εἰδομέναν τοκεῦσιν;* quae enim prorsus eadem sunt, quomodo similia vocari possunt?

ὥςε σοι τὸν νῦν χόλον
παρόντα μόχθων παιδιὰν εἶναι δοκεῖν

sanum non esse quum Doederlinus vidisset, *ὄχλον* scribendum esse judicavit, cui adsensus est Dindorfius (cf. praef. pag. 67). Leniorem mihi videor repperisse medelam; *χόλον* non mutandum esse arbitror, sed in altero versu syllabas aliter conjungendas. Atque haud scio an Aeschylus, si eam quam inesse volunt sententiam exprimere voluisset, scripturus fuerit *ὥςτε σοι τὸν νῦν χόλον μόχθων, παρόντα παιδιὰν εἶναι δοκεῖν.* Propono:

ὥςε σοι τὸν νῦν χόλον
παρόντ' ἄμοχθον παιδιὰν εἶναι δοκεῖν.

Etiam in Choephororum v. 53—57*) ut metrum atque sententia restituatur, ἄχη ejiciendum est (Naegelsbachio auctore in emendationibus et explicatt. Aesch. Monaci 1857 editis pag. 4 sqq.) Hermanni enim interpretationem, qui βρύει ejecit et pro ἄχη scripsit ἀτυχῆ eo vitio laborare quod illa ῥοπὴ δίκας quae sententiae initio est posita ea ratione non ad sequentia pertineat, Naegelsbachius rectissime observavit. Idem hujus loci interpretationem ex natura poenae repetendam esse docuit, quae Graecis aut repraesentari aut differri idque aut ad exitum vitae aut post mortem videbatur.

Ejusdem fabulae versu 65**) quum librorum scriptura neque metro satisfaciat et sensu careat, μάτην restituendum esse pro corrupta voce ἄτην jam Scaliger vidit. Hermannus quum καθαίροντες ex interpretatione natum esse censeret, locum sic refinxit: φόνον καθαρσίοις ἴοιεν ἂν μάτην. Verba sic constituta mihi aliquid jejuni habere videntur, quod tolli potest, dummodo vocabulum καθαίροντες ad διαίνοντες adscriptum in sequentem versum librariorum errore haud raro translatum esse judicemus. Quae quidem suspicio si probabilis est, varia possunt excogitari. Propono:

πόροι τε πάντες ἐκ μιᾶς ὁδοῦ
διαίνοντες τὸν χερομυσῆ
φόνον ῥοαῖσιν ἐπιμόλοιεν ἂν μάτην

vel φόνον ῥοαῖσιν ἐκλούσαιεν ἂν μάτην.

In ejusdem fabulae versu 68 Hermannum vocem δούλιον delevisse, quum eam ex adscripta interpretatione δουλείαν ortam esse judicaret, supra commemoravi (Blomfieldius scripsit δουλίαν, cui adsensus est Naegelsbachius l. c. pag. 7. In iis quae sequuntur δίκαια καὶ μὴ δίκαια πρέποντ' ἀρχὰς βίου βίᾳ φερομένων αἰνέσαι in diversa abierunt viri docti; in eo tamen consentiunt alterum δίκαια esse removendum. In versu

---

*) ῥοπὴ δ' ἐπισκοπεῖ δίκας
ταχεῖα τοὺς μὲν ἐν φάει,
τὰδ' ἐν μεταιχμίῳ σκότου
μένει χρονίζοντ' ἄχη βρύει,
τοὺς δ' ἄκραντος ἔχει νύξ.

**) πόροι τε πάντες ἐκ μιᾶς ὁδοῦ
διαίνοντες τὸν χερομυσῆ
φόνον καθαίροντες ἰοῦσαν ἄτην.

Διαίνοντες pro βαίνοντες Lachmannus scripsit.

316 pro eo quod libri habent *ἰσοτίμοιρον* scribendum esse *ἀντίμοιρον* Erfurdtius (ad Sophocl. Electr. v. 86) vidit.

Versu 809 sqq. Naegelsbachii ratio, qui librorum lectionem ita emendavit ut lenissima usus medela et sententiam restituer et aptam et antistrophae numeros servaret, eo quoque commendatur quod sic apparet *αὔξει* significatione intransitiva dictum quomodo factum sit *ἀέξεται*. Naegelsbachius sic locum scribit (l. c. pag. 37):

πόλει τάδ' εὖ
ἐμὸν ἐμὸν κέρδος αὔξει τόδ', ἄταδ' ἀποστατεῖ φίλων.

In Persarum fabula accidit ut ea tantum glossemata insint quae metri indicio convincantur; frustra enim eas interpolationes quaesiveris quibus omnino vel sententiarum nexus sit turbatus vel obscurata verborum vis. Ceterum quae sunt in Persis ejus generis ea Hermannum, ut erat peritissimus rerum metricarum judex, sustulisse video, cui nusquam obsecutum esse Dindorfium miror. Versum 275 et qui sequuntur Hermannus ejecto interpretamento *Πέρσαις* et mutato verborum ordine sic restituit, ut antistrophae omnibus numeris respondeant:

ἴυζ' ἄποτμον δαΐοις
δυςαιανῆ βοάν
ὡς πάντα παγκάκως (θεοί)
ἔθεσαν, αἰαῖ, στρατοῦ φθαρέντος.

Vocabulum *Πέρσαις*, quod in libris exstat ante vocabulum *δαΐοις*, eo consilio adjectum esse ut hoc explicaret eo luculentius apparet quod in Parisino B. scriptum est *Περσαισῶν*, quod, ut Hermanni verbis utar, indicio esse videtur dubitasse interpretes, vocabulum *δαΐοις* utrum de hostibus Persarum an de ipsis Persis clade bellica afflictis intelligendum esset. Versus 924 *κλάγξω δ' αὖ γόον ἀρίδακρυν* ut non respondeat strophae *πέμψω πέμψω πολύδακρυν ἰακχάν* eo effectum est, quod *γόον* in locum vocis *ἰακχάν* substitutum est verborumque ordo mutatus.

In versu 960 *ἴυγγά μοι δῆτ' ἀγαθῶν ἑτάρων ὑπομιμνήσκεις* vocabulum postremum est interpretamentum brevioris vocabuli, velut *ὑπορίνεις* vel *ὑπεγείρεις*. In versu 861 *νόστοι δ' ἐκ πολέμων ἀπόνους ἀπαθεῖς — εὖ πράσσοντας ἄγον ἐς οἴκους* praepositio *ἐς* eandem habet originem.

Vix ullus quum sit in Aeschyli fabulis locus de quo virorum doctorum sententiae magis inter se discrepuerint, quam de Septem fabulae parodo, etiam de interpolationis ambitu alios alia statuisse consentaneum est, prout vel in severas strophicae responsionis leges redigendum esse arbitrarentur carmen difficillimum vel liberiores numeros

deprehendisse sibi viderentur. Itaque Prienius in symbolis criticis Lubecae a. 1558 editis non potuit quin plura id genus menda in hoc carmine inesse censeret quam ante eum Hermannus reppererat. Velut versu 85 vir ille doctus scribit ἀμαχέτου βρέμει δ' ὀροτύπου δίκαν νάματος, ut verba respondeant his antistrophicis πότερα δῆτ' ἐγὼ ποτιπέσω βρέτη δαιμόνων; Hermannus codicum lectionem servavit βρέμει δ' ἀμαχέτου δίκαν ὕδατος ὀροτύπου. Etiam vers. 133 σύ τ' ὦ Λατογένεια κούρα non uno vitio laborare jam Seidlerus (de v. dochm. p. 196) vidit; Engerus scripsit σύ τ' ὦ Λατωῒς εὖ τυχάζου, cui adsensus est Prienius (l. c. pag. 24). In versu 102 Prienius Dindorfio auctore vocativum δαῖμον delevit totumque locum sic constituit: ἰὼ χρυσοπήληξ ἔπιδ' ἔπιδε τάν—δε πόλιν ἄν ποτ' εὐφιλήταν ἔθου. Mediceus: ὦ χρυσοπήληξ δαῖμον ἔπιδ' ἔπιδε πόλιν sqq. His respondere censet verba μάκαρες εὔεδροι, ἀκμάζει βρετέων ἔχεσθαι· τί μελλομεν ἀγάστονοι; In versu 149 pro librorum scriptura πρὸ πόλεως scribendum esse ὑπὲρ πόλεως Hermannus vidit. In versum 132 utrum vocabulum αὔτᾶς ex scholiastae interpretatione illatum sit an ex versu 130, incertum est. In Mediceo legimus καὶ σὺ Λύκει' ἄναξ λύκειος γενοῦ στρατῷ δαΐῳ στόνων αὔτᾶς; Hermannus correxit ἀπύᾳ. Neque ea quae sequuntur parodum glossatorum industriam non sunt experta. In versu 223 vix dubitari potest quin pro Medicei scriptura τάνδ' ἐς ἀκρόπολιν vel cum Hermanno scribendum sit τάνδε ποτὶ σκοπάν vel cum Prienio τάνδ' ἐς ἄκραν σκοπάν. E primi stasimi versu 328 (Med. κορκορυγαὶ δ' ἀνὰ ἄστυ, ποτὶ πτόλιν δ' ὀρκάνα πυργῶτις) vocem πτόλιν ejiciendam esse Ritschelius (apud Enger de A. ant. rat. p. 27) docuit; perfecit loci emendationem in Indice schol. Bonnae 1857 p. VIII sic scribendo: κορκορυγαὶ δ' ἀν' ἄστυ ποτὶ θ' ὀρκάνᾳ πυργωτᾷ. Ceterum non de Argivorum vallo haec dicta esse, sed de ipsius urbis munimentis Prienius (l. c. pag. 38) bene observavit. In versu 287 ποῖον δ' ἀμείψεσθε γαίας πέδον τᾶς δ' ἄρειον' ἐχθροῖς ἀφέντες utrum ἐχθροῖς corruptum sit an ἀφέντες, dubium est. Prienium conjecisse video ἐκτόποις (p. 36); ipse propono ἐχθίμοις ἀφέντες. In versu 870 πλαγὰν sine metri damno non potest servari; originem vitii primus perspexit Elmsleius. Idem suspicatum esse video Weilium de eodem vocabulo in Agamemnonis v. 1303 (οἴμοι, πέπληγμαι καιρίαν πληγὴν ἔσω), quum ejecto πληγήν scribendum esse censeret πλευρῶν ἔσω. Sed latus Agamemnonis a Clytaemnestra percussum esse, quum maritum occideret ὥςπερ βοῦν ἐπὶ φάτνῃ, non caput, vix crediderim. E versu 982 (ἰὼ δυςτάνων κακῶν ἄναξ Ἐτεόκλεις ἀρχαγέτα) non solum κακῶν ejiciendum esse, sed etiam verba in margine adscripta Ἐτεόκλεις ἀρχαγέτα Engerus vidit (De Aeschyliae Septem ad Thebas Parodo p. 18).

In Supplicum v. 81 Hermannus scripsit sententiae et metri indicio *μελαίνᾳ τετύχᾳ* pro eo quod codices praebent *μελαίνᾳ ξὺν τύχᾳ*.

In versu 617 Hermannus restituit:

μήποτε πυρίφατον τάνδε Πελασγίαν
τὰν ἄχορον βοὰν κτίσαι μάχλον Ἄρη

remoto interpretamento *πόλιν*, quod legitur post *Πελασγίαν*. Ceterum, si Schwerdtius recte emendavit *γᾶν* pro librorum scriptura *τὸν*, hoc interpretamentum eo tempore ortum esse patet, quo jam gravioribus corruptelis poetae verba laborarent.

In versu 552 (*βοτὸν ἐςορῶντες δυςχερὲς μιξόμβροτον*) participium *ἐςορῶντες* Hermannus amovit, utpote ab iis profectum qui non intelligerent accusativum pendere ex verbis *πάλλοντο*. Quid substituendum sit, incertum est: Similis est origo vocis *φοβοῦμαι*, quae inserta est Promethei v. 565 post *ἄλευε δᾶ* ab iis qui verborum constructionem non perciperent qua *εἰςορῶσα* ita positum erat quasi praecessisset *οἰστροῦμαι*. Itaque Hermannus edidit:

χρίει τις αὖ με τὰν τάλαισναν οἶστρος
εἴδωλον Ἄργου γηγενοῦς, ἄλευε δᾶ,
τὸν μυριωπὸν εἰςορῶσα βούταν.

In Supplicum versu 786 *δύςοιστον* poeta non scripsit, sed *δύςφορον* vel simile aliquid. Schwerdtium video conjecisse *παράφορον*. A versu 536 (*Παμφύλων τε γένη διορνυμένα*) vocabulum *γένη* Heathius abjudicavit; ortum videtur adscripto *γένη* ad corruptum *Παμφύλ*, in quo quis *φῦλα* sibi visus erat legere. In versu 770 pro *ὄρνισι* Dindorfius egregie restituit *πετῆσι*.

Promethei versum 156 (*ὡς μήποτε θεος μήτε τις ἄλλος τοῖς δ' ἐπεγήθει*) Dindorfius sic restituit: *ὡς μήτε θεῶν μήτε τις ἀνδρῶν τοῖς δ' ἐπέγηθεν*, rationibus prorsus probabilibus ductus, nisi quod maluerim quod Blomfieldius, Hermannus, Naegelsbachius probaverunt *ἐγεγήθει*. Duo enim accessisse glossemata suspicatur (praef. pag. 61), unum *τις* ad *θεῶν* adscriptum, unde facile oriri potuit mirum illud *μήποτε*, alterum *ἄνθρωπος*, cujus compendium *ανος* in *ἄλλος* mutatum est. In versu 248 (*καὶ μὴν φίλοις ἐλεεινὸς εἰςορᾶν ἐγὼ*) quamquam vitium metricum tolletur, si legemus *ἐλεινός*, tamen quod Guelpherbytanus habet *φίλοισιν* aliam corruptionis originem significare videtur. Itaque Hermannus edidit *οἰκτρός* collata Hesychii glossa *οἰκτρά ἐλεεινά. Οἰκτρός ἐλεεινός*. Omnino codicem Guelpherbytanum ex Mediceo descriptum esse persuasum non habeo. In Promethei verbis 113 non legendum est *πασσαλευτός*, quam quidem plurimarum librorum lectionem Turnebus explevit participio *ὤν*, sed cum Dindorfio *προςπεπαρμένος*.

Medicei enim lectionem παςσαλεύμενος ultimae ejus vocis parti ad significandum glossema προςπεπασσαλευμένος adscriptam fuisse verisimile est.

Anapaesti inde a v. 1090

σκιρτᾷ δ' ἀνέμων πνεύματα πάντων
εἰς ἄλληλα στάσιν ἀντίπνουν
ἀποδεικνύμενα· ξυντετάρακται
δ' αἰθὴρ πόντῳ

vel ita possunt emendari, ut verborum ordinem mutemus et verba εἰς ἄλληλα ejiciamus (cf. Kiehn Aeschylea p. 79 qui scribit ἀποδεικνύμενα στάσιν ἀντίπνοον) vel ἀποδεικνύμενα Dindorfio auctore glossema vocabuli litera consonanti incipientis habeamus.

Restat, ut altero capite de iis locis disseramus qui vindicandi esse videantur ab interpretationis suspicione. Sed vereor ne jam nunc fines egressus sim qui constituti sunt huic libello; itaque in his subsistendum est.

